

Bokanmälningar

Anders Björklund, Per-Anders Edin, Bertil Holmlund och Eskil Wadensjö: Arbetsmarknaden

SNS Förlag, Stockholm 1996, 368 s.

Arbetsmarknadsekonomins sedan länge starka ställning i Sverige har befasts ytterligare, denna gång i form av en bok om arbetsmarknadsekonomi på svenska. Bakom prestationen står fyra välkända och välmeriterade svenska arbetsmarknadsekonomer som knappast kräver närmare presentation. De har gjort ett grundligt arbete; slutresultatet är en "tegelsten" med nio innehållsrika kapitel. Bortsett från det introducerande kapitlet är samtliga uppbyggda enligt i stort sett samma mönster: grundläggande teori, empiriska resultat huvudsakligen för Sverige, avslutande kommentarer samt en omfattande lista med referenser och lästips. Idén bakom byggverket förefaller att ha varit en önskan att skapa självständiga kapitel som samtidigt tillsammans skapar en fungerande helhet. Exempelvis innehåller varje kapitel ett stort antal hänvisningar till bokens övriga kapitel.

Boken är definitivt lättillgänglig i flera avseenden. Texten är flytande och lättläst och inramad i en tilltalande layout. De teoretiska modellerna presenteras huvudsakligen verbalt och grafiskt. Den grafiska framställningen är väl värd en eloge. De matematiska formlerna har dragits ner till ett minimum och är oftast förvisade till av-

snitt som läsaren uppmärksammas på är tekniskt något svårare. Grundidén för regressionsanalys beskrivs kort i ett appendix.

I förordet motiverar författarna sin produkt med att den brittiska och amerikanska arbetsmarknaden skiljer sig i många viktiga avseenden från den svenska och att det därför finns ett behov att visa hur modern arbetsmarknadsteori kan tillämpas för att analysera den svenska arbetsmarknaden. Och svensk arbetsmarknadsforskning erbjuder onekligen en djup brunn att ösa ur. Det är slående att författarna ifråga om så gott som alla aspekter av arbetsmarknadsforskning kan hänvisa till svenska resultat.

Om huvudtanken har varit att skapa en motvikt till engelskspråkiga läroböcker i arbetsmarknadsekonomi och den starka fokuseringen på den brittiska och amerikanska arbetsmarknaden kunde behandlingen av de svenska resultaten i relation till amerikanska och brittiska dock ha varit mer konsekvent. I vissa kapitel konstateras att i stort sett samma resultat erhållits för Sverige. I andra kapitel förklaras att resultaten är olika, men inte alltid varför. I en del kapitel jämförs de svenska resultaten överhuvudtaget inte alls med motsvarande

brittiska eller ens amerikanska resultat.

Om man bortser från det introducerande kapitlet, startar boken med ett 50 sidor långt kapitel om utbudet av arbetskraft (kapitel 2). Den teoretiska presentationen inleds med en enkel modell där hushållet består av en enda individ, som ställs inför ett val mellan enbart två slags varor – arbete och fritid. Individens optimala val mellan dessa härleds på ett utförligt sätt via indifferenskurvor och budgetrestriktionen. Därefter granskas i detalj vilken effekt, uppspjälkad i inkomst- och substitutionseffekter, som skatter och transfereeringar kan förväntas ha på den enskilda individens arbetskraftsutbud. Förutom effekten av proportionella och progressiva skatter samt inkomstberoende bidrag granskas även de effektivitetsförluster som skatter kan ge upphov till.

I följande avsnitt serveras läsaren små smakbitar av hur grundmodellen kan tillämpas för att analysera effekterna på arbetskraftsutbudet i en situation där förvärvsarbete är förknippat med kostnader, där hemproduktion utgör ett beaktansvärt alternativ till marknadsproducerade konsumtionsvaror, där hushållet består av fler än en individ, och där arbetskraftsdeltagande är förknippat med risk för arbetslöshet.

Kapitlet avslutas med en beskrivning av hur arbetskraftsdeltagandet utvecklats i Sverige under de senaste 30 åren. Vidare presenteras i korthet resultat från svenska ekonometriska studier av arbetskraftsutbudet, närmare bestämt skattade arbetskraftsutbudselasticiteter för män och kvinnor, effektivitetsförluster förorsakade av inkomstskattesystemet samt faktorer som påverkar frånvaron från arbetet. Allmänt taget uppvisar de empiriska resultaten för Sverige stor likhet med de resultat som erhållits för andra länder. Exempelvis antyder även svenska studier att kvinnornas arbetskraftsutbud tenderar att reagera kraftigare på löne- och skatteförändringar än männens arbetskraftsutbud.

I sin avslutande kommentar problematiser

serar författarna forskningen kring arbetskraftsutbudet och påvisar de begränsningar den hittills utnyttjade enkla utbudsmodellen är behäftad med. Individens preferenser avspeglar enbart en del av frågeställningen. Författarna efterlyser ett modellbygge som även innefattar företagets beteende och förhandlingarnas roll. Forskningen kring arbetskraftsutbudet har onekligen fortfarande en lång väg att gå.

Efterfrågan på arbetskraft (kapitel 3) behandlas på drygt 30 sidor. Framställningen inleds på traditionellt vis med en genomgång av hur arbetskraftsefterfrågan anknyter till produktionsprocessen. Analysen startar från det enskilda vinstmaximerande företaget efterfrågan på arbetskraft på en marknad med perfekt konkurrens, i en situation där enbart arbetskraftsefterfrågan är variabel. Därefter utvidgas analysen till efterfrågan på arbetskraft vid monopol och monopson. Genomgången avslutas med en kort diskussion av arbetskraftsefterfrågan inom den offentliga ickevinstmaximerande sektorn. Vidare redogörs kort för resultat från amerikanska och brittiska studier och varför dessa skiljer sig eller kan förväntas skilja sig från motsvarande resultat för Sverige.

Efter denna diskussion av den kortsiktiga efterfrågan på arbetskraft överflyttas analysen till efterfrågan på arbetskraft på lång sikt. Den relativt kortfattade teoretiska framställningen av produktions- och kostnadsfunktioner kompletteras med statistik över hur arbetskraften förändrats till sin sammansättning i Sverige under de senaste 30 åren samt med svenska forskningsresultat gällande arbetskraftsefterfrågans substitutions- och efterfrågeelasticiteter. Liksom ifråga om arbetskraftsutbudet kan läsaren blott ana sig till det oftast enorma språnget mellan den starkt förenklade teoretiska framställningen och det sofistikerade ekonometriska arbete som gömmer sig bakom de enskilda siffror med vilka de empiriska resultaten exemplifieras.

Framställningen återvänder därefter till

det kortsiktiga tidsperspektivet, närmare bestämt till kortsiktiga variationer i arbetskraftsefterfrågan. Vidare diskuteras innebörden av att arbetskraften i regel är att betrakta som en kvasifast produktionsfaktor, d v s en produktionsfaktor som åsamkar företagen både fasta och rörliga kostnader, och inte som en fullt rörlig produktionsfaktor såsom i den enkla modellen för arbetskraftsefterfrågan. Kapitlet avslutas med valda tillämpningar av teorin: nyetableringar och nedläggningar av företag, permitteringar och uppsägningar, arbetstider och minimilöner.

Efter genomgången av utbud och efterfrågan på arbetskraft bekantgörs läsaren med lönestrukturen, den mekanism som är tänkt att anpassa arbetskraftsutbudet och -efterfrågan till varandra. Kapitel 4 utvisar med önskvärd tydlighet att lönestrukturen täcker ett omfattande forskningsområde med många viktiga och intressanta frågeställningar. Med sina drygt 50 sidor är det samtidigt bokens näst längsta kapitel.

Först i tur står, såsom väntat, teorin för kompenserande löneskillnader. Den förenklade framställningen motiveras med strävan att klarlägga teorins grundläggande budskap. Presentationen avslutas med en kort redogörelse för vad svenska resultat utvisar ifråga om förekomsten av kompenserande löneskillnader. Slutsatsen är att resultaten för Sverige, liksom för andra länder, generellt taget inte är förenliga med teorin. Författarna diskuterar kort möjliga orsaker till detta: skall oförenligheten sökas i teorin eller i de empiriska studierna?

Författarna övergår därefter till att granska löneskillnaderna och lönestrukturen i ljuset av humankapitalteorin, som presenteras som en av de mest centrala teorierna inom arbetsmarknadsekonomin. Presentationen begränsas till grunderna för humankapitalteorin, närmare bestämt individens utbildningsbeslut i skolan – fortsätta studera eller gå ut på arbetsmarknaden – och på arbetsplatsen. Som läsare kan man inte undgå att märka att med hu-

mankapitalteorin tar framställningen samtidigt ett kliv uppåt på svårighetskalan. Detta bekräftas av att läsaren nu för första gången även konfronteras med ett avsnitt som bedöms vara tekniskt svårare och som läsaren därför ges möjlighet att hoppa över utan att förlora sammanhanget.

Genomgången av resultat från empiriska skattningar av löne modeller härledda från humankapitalteorin, s k Mincerianska löneekvationer, har dragits ner till ett minimum. I stället väljer författarna att redovisa resultat från egna skattningar av en enkel löneekvation för män, resultat som med en kortfattad kommentar konstateras utvisa det mönster man förväntar sig utifrån teorin. Läsaren slås möjligtvis av tanken att den minimala redovisningen av svenska resultat beror på den rikliga tillgången på divergerande studier; en rättvisande presentation av alla studier skulle helt enkelt bli alltför utrymmeskrävande. Bläddrar man framåt några sidor märker man dock att författarna valt att diskutera de empiriska resultaten mera ingående i ett senare avsnitt, rubricerat ”Den svenska lönestrukturen”. Den till kapitlet fogade referenslistan innefattar dessutom merparten av det svensk empirisk forskning har att bjuda på området.

Avsnittet om humankapitalteorin avslutas med en kort redogörelse dels för den samhällsekonomiska avkastningen av utbildning, dels för alternativa synsätt på utbildningens roll. Samhällets ekonomiska nytta av utbildningsinvesteringar illustreras av den enda relevanta litteraturhänvisningen i dylika sammanhang, nämligen Psacharopoulos internationella jämförelse publicerad år 1985. En standardslutsats levereras ifråga om de konkurrerande signalerings- och sorteringsmodellerna: empirisk forskning har inte kunnat utvisa vilken modell som är den rätta.

I följande avsnitt granskas existerande löneskillnader med utgångspunkt i diskrimineringsteorin. Diskrimineringsmodeller baserade dels på preferenser, dels på bristande information exemplifieras med

en relativt enkel variant av respektive modellgrupp. I diskussionen om löneskillnader mellan män och kvinnor på den svenska arbetsmarknaden konstateras bl a att forskningen visar att det är svårt att finna rimliga förklaringar till hela den observerade löneskillnaden mellan män och kvinnor. En del av löneskillnaderna låter sig inte förklaras trots tillgång till en stor mängd kontrollvariabler. Detta föranleder författarna att försiktigt påpeka ”att det är frestande att tro att det existerar någon form av diskriminering även på dagens arbetsmarknader. Denna bedömning förstärks om vi beaktar att diskriminering även kan verka *via* reducerade incitament att investera i humankapital” (s. 146). Det senare påpekandet ansluter sig till att författarna ifrågasätter om det sist och slutligen är korrekt att kontrollera skillnader i humankapital då man vill mäta omfattningen av diskriminering. Om kvinnorna är medvetna om att de kommer att bli diskriminerade på arbetsmarknaden, kan man förvänta sig att detta påverkar deras arbetsmarknadsbeteende. Tyvärr glöms denna aspekt oftast bort i forskningen och diskussionen kring lönediskriminering.

Författarna avslutar avsnittet om diskriminering med att betona att det inte råder enighet mellan forskarna om vilket förklaringsvärde de olika diskrimineringsmodellerna kan tillskrivas. Och då modellerna dessutom bygger på olika mekanismer ges ”ingen ledtråd när det gäller att formulera ekonomisk politik eller olika typer av lagstiftning för att råda bot på diskrimineringen eller på annat sätt utjämna löneskillnaderna mellan etniska grupper eller mellan könen” (s. 146). Denna föga hoppningivande slutsats gäller i ännu högre grad om man ytterligare beaktar kravet på ”lika lön för lika arbete” och forskningen kring löneskillnader mellan män och kvinnor i mer eller mindre snävt definierade yrkesgrupper. Denna del av diskrimineringsdiskussionen tar författarna dock inte upp. En kort kommentar av de två ansatserna kunde ha bidragit till att minska den

förvirring som i synnerhet många ”lek-män” upplever när de konfronteras med de oftast mycket olika mått på lönediskriminering mellan könen som ansatserna producerar.

Kapitlet avslutas med en översikt över utvecklingen av lönestrukturen i Sverige sedan 1960-talet, även i internationell jämförelse, och en mera ingående diskussion av löneskillnaderna på den svenska arbetsmarknaden. Författarna påpekar avslutningsvis att forskningen om lönestrukturen trots sin omfattning har varit ganska ensidigt inriktad mot att förklara löneskillnader med faktorer som beskriver den enskilda individen. Man efterlyser ökade satsningar på forskning kring faktorer som beskriver arbetsplatserna, dvs de interna arbetsmarknaderna, ett tema som behandlas mera ingående i nästa kapitel.

Knappt 30 sidor upptas av ett starkt USA-dominerat kapitel om kontrakt och kompensation. Tyngdpunkten i detta femte kapitel ligger på ”economics of personnel”, ett forskningsområde som är på snabb framväxt tack vare ökad tillgång till datamaterial om arbetsplatser. Centrala temana är utformningen av anställningskontrakt och lönesystem men i ökad utsträckning även andra delar av företagets organisation av arbetet.

Kapitlet inleds med en redogörelse för de avtal och lagar som reglerar den svenska arbetsmarknaden och fackförningarnas roll i utformningen av dessa regelverk. I samband härmed framhävs bl a att trots att de svenska kollektivavtalen kan tyckas reglera verksamheten mycket detaljerat, saknas regleringar som är vanliga i många andra länder, t ex de regleringar som förekommer i Storbritannien och som effektivt förhindrar inte bara rationaliseringar utan även teknisk utveckling.

I följande avsnitt diskuteras implicita kontrakt, närmare bestämt de av Osterman i slutet av 1980-talet introducerade industri- och tjänstemannamodellerna och den allt vagare gränsdragningen mellan modellerna, vilket avspeglas inte minst i den

starkt ökande andelen tidsbegränsade anställningar bland båda löntagargrupperna. Författarna påpekar dock att det fortfarande är för tidigt att avgöra om detta är en långsiktig utveckling på arbetsmarknaden eller enbart ett konjunkturfenomen.

Ett kort avsnitt ägnas åt begreppen jobb, befattning och yrke samt frågan varför de är viktiga trots att de saknar en direkt svarighet i ekonomisk teori. I ett i stort sett lika kort avsnitt påvisas att arbetsmarknaden i Sverige länge kännetecknats av långvariga anställningar. Mycket mer empiri än så förefaller inte svensk arbetsmarknadsforskning att kunna prestera inom ramen för kontrakt och kompensation.

Avslutningsvis granskas företagens lönesättning både vad gäller lönenivå och lönestruktur. Företagets lönenivå relateras uteslutande till effektivitetslöneteorin. Lönestrukturen diskuteras huvudsakligen i relation till utformandet av lönesystem dels med tanke på rekryteringar, dels i syfte att hålla kvar anställda som erhållit företagsspecifik utbildning. Vidare diskuteras företagspensioner, ett system som dock inte längre gäller i de nordiska länderna. Avsnittet omfattar även några sidor om kontantlön och sidoförmåner, faktiskt det enda sammanhang där författarna hänvisar till empiriska resultat för Finland (kan förklaringen möjligen vara att forskaren i fråga är verksam i Sverige?). Avsnittets sista sida ägnas åt avgångsvederlag och fallskärmsavtal. Det är uppenbart att den viktigaste förklaringen till förekomsten av dylika kommer att vara hölj i dunkel ända tills den empiriska forskningen får möjlighet att tackla frågeställningen.

Efter de företagsinterna arbetsmarknaderna överflyttas fokus på arbetskraftens rörlighet yrkesmässigt, regionalt och internationellt (kapitel 6). Inledningsvis diskuteras individens rörlighetsbeslut utgående från humankapitalteorin och två av dess varianter – Harris-Todaro-modellen och matchningsmodellen. Rörlighetsbeslutet kan således i likhet med utbildningsbeslutet betraktas som ett investeringsbe-

slut som påverkas av ett antal centrala faktorer.

Återstoden av det ca 20 sidor långa kapitlet upptas av en beskrivning av hur rörligheten utvecklats på den svenska arbetsmarknaden under de senaste decennierna. Knappast överraskande utvisar empiriska resultat för Sverige att den regionala rörligheten påverkas i hög grad av det regionala arbetsmarknadsläget samt av den regionala lönenivån. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder tenderar att ge upphov till signifikanta inlåsnings effekter på kort sikt medan de mer långsiktiga rörlighetseffekterna visar sig vara föga utforskade. Dessa skattade samband förefaller emellertid att ha förändrats i takt med att nivån på den regionala bruttomigrationen och riktningen för nettomigrationen förändrats. Författarna påpekar att allmänt godtagna förklaringar till de permanenta arbetslöshetsskillnaderna mellan regioner fortfarande saknas. Mer empirisk forskning efterlyses även gällande andra aspekter av den regionala rörligheten.

Beträffande jobbrörligheten på den svenska arbetsmarknaden konstaterar författarna att den långsiktiga trenden ger vid handen att en allt större del av arbetskraftens jobbrörlighet sker inom företagen snarare än mellan företag. Trots det begränsas diskussionen av effekterna av jobbrörlighet enbart till löneeffekter av arbetsgivarbyten.

Kapitlet avslutas med ett avsnitt som rubricerats internationell rörlighet men som de facto handlar om invandringen till Sverige, närmare bestämt dess omfattning och trender, invandrarnas ställning i den svenska ekonomin samt invandringens effekter på den infödda svenska befolkningens inkomster. Att invandrarfrågor rönt relativt stort intresse bland svenska arbetsmarknadsforskare är knappast förvånande med tanke på att nästan 10 % av befolkningen i Sverige är född utomlands.

Genomgången av arbetskraftens rörlighet avslutas med ett konstaterande som tydligt visar hur begränsade våra kunska-

per sist och slutligen fortfarande är i fråga om arbetsmarknadens funktionssätt: "Dagens forskningsläge ger oss inget gott underlag för att kunna avgöra hur hög rörligheten bör vara" (s. 215).

Kapitel 7 på knappt 40 sidor ägnas arbetsmarknadens institutioner, vilket samtidigt innebär att analysen flyttas över från en arbetsmarknad där lönen bestäms av utbud och efterfrågan till en situation där lönen sätts i förhandlingar mellan arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer. Mikroperspektivet frångås däremot inte: framställningen tar fasta på fackföreningarnas och arbetsgivarorganisationernas mål, faktorer som bestämmer den fackliga organisationsgraden samt den arbetsrättsliga regleringen av löneavtalen. Löneförhållandenas effekt på den totala lönenivån och sysselsättningen förbigås.

Kapitlet inleds med en översikt av teori och empiri kring fackföreningar och löneförhandlingar. I den teoretiska delen diskuteras förutsättningar för uppkomsten av fackligt inflytande, fackföreningens mål, specialfallet med en monopolistisk fackförening samt grundtankegången i förhandlingsmodeller. Den empiriska kunskapen på området belyses kort utgående från tre frågeställningar: Hur ser fackföreningarnas målfunktion ut? Vilken är den mest realistiska förhandlingslösningen? Vilket inflytande har fackföreningarna på lönebildningen? Trots sin omfattning visar sig den svenska arbetsmarknadsforskningen fortfarande ha få svar att ge på dessa frågor.

I avsnittet om organisationsgradens bestämningfaktorer granskas olika hypoteser för varför organisationsgraden varierar mellan olika länder och tidsperioder. Av dessa hypoteser tar författarna klart ställning i fråga om en: de påpekar att det finns starka skäl för att den omfattande statliga subventioneringen av arbetslöshetsförsäkringar som administreras av fackföreningar bidrar till högre facklig organisationsgrad, vilket även en jämförelse av facklig organisationsgrad i olika länder

ger stöd för. Samtidigt påpekar författarna dock att organisationsgraden kan ge en missvisande bild av facket's inflytande. I de flesta länder är kollektivavtalens täckningsgrad betydligt större än organisationsgraden, vilket exemplifieras med Frankrike. I detta sammanhang kommenteras även strävan att lagstiftningsvägen avreglera arbetsmarknaden genom att bli inskränka facket's inflytande över lönebildningen. Denna politik, av författarna kallad "antifacklig", har varit särskilt utpräglad i Storbritannien och Nya Zeeland. Det är anmärkningsvärt att dessa två länder i den finska debatten under det senaste året upprepade gånger har förts fram som eftersträvansvärda ekonomiska förebilder.

I följande avsnitt redogörs för de fackliga organisationerna och arbetsgivarorganisationerna i Sverige, deras framväxt och lönepolitiska principer. Diskussionen om arbetsgivarorganisationer förs, om ock kortfattat, in på intressanta frågeställningar kring lönenivå och lönerelationer. Sålunda påpekas bli att det inte alls är självklart att en strävan efter en lönedifferentiering efter företagets bärkraft är en rationell arbetsgivarpolitik. Avsnittet fortsätter med en beskrivning av kollektivavtalen och löneförhandlingarna på den svenska arbetsmarknaden utgående från den arbetsrättsliga lagstiftningen, avtalsförhandlingarna och deras aktörer samt relationen mellan avtalsmässiga lönestegringar och löneglidning. Arbetsmarknadsläget konstateras utgöra den viktigaste faktorn bakom variationerna i löneglidningen, ett samband som även kunnat påvisas empiriskt.

Kapitlet avslutas med en kort redogörelse för arbetskonflikter allmänt taget och i Sverige. Frågan varför man strejkar bedöms vara svår att besvara inte minst på grund av avsaknaden av en allmänt accepterad ekonomisk teori för de mekanismer – deras uppkomst och orsaker – som verkar bakom strejker och andra arbetsmarknadskonflikter.

I det åttonde kapitlet leds läsaren in i ar-

betslöshetsproblematiken, ett ämne som ägnas inte mindre än 70 sidor. Fokus ligger på faktorer som bestämmer arbetslöshetens nivå på lång sikt. Det kortsiktiga tidsperspektivet begränsas till de mekanismer genom vilka konjunktursvängningar avspeglar sig på arbetsmarknaden och i arbetslösheten. Framställningen inleds enligt traditionellt mönster: arbetslösheten antas vara resultatet av ett för litet utbud av arbetsplatser till följd av imperfektioner i löne- och prisbildningen. Från Phillipskurvan förs framställningen snabbt över till modeller för pris- och lönebildning som tar fasta på relationen mellan reallönenivå, sysselsättning och arbetslöshet. Med utgångspunkt i den uppbyggda modellramen diskuteras sedan några centrala bestämningsfaktorer för jämviktsarbetslösheten: teknisk utveckling, skatter samt löneförhandlingssystemets och arbetslöshetsersättningens utformning. Den knappt halva textsidan som behandlar den tekniska utvecklingen avslutas med ett anmärkningsvärt konstaterande: ”Ekonomisk teori och empirisk forskning ger inget stöd för den ofta framförda uppfattningen att teknisk utveckling leder till bestående arbetslöshet” (s. 265). Några referenser till stöd för slutsatsen ges inte. Den ofta påpekade förträffligheten av en decentralisering av löneförhandlingssystemet får inte heller något stöd. Genomgången av betydelsen av förhandlingssystemets utformning och facklig styrka avslöjar tvärtom stora luckor i den empiriska kunskapen och även i entydigheten i de få resultat som finns att tillgå. Ett högst aktuellt åtgärdsförslag, arbetsdelning, avvisas med konstaterandet att ”befintlig teori och empiri ger inte något klart stöd för hypotesen att arbetsdelning skulle leda till lägre jämviktsarbetslöshet” (s. 273).

Analysen överflyttas därefter till arbetslöshet och sökbeteende. Arbetslösheten betraktas inte längre som ett resultat av för litet utbud av lediga arbetsplatser i relation till antalet arbetsökande utan antas i stället avspegla matchningsproblem på ar-

betsmarknaden, d v s bristande effektivitet i sammankopplingen av arbetsökande och lediga jobb. Efter en kort, jämförelsevis matematisk presentation av begreppen inflöde, utflöde, varaktighet, matchningsfunktion och Beveridgekurva, redogörs i teoretiska termer för faktorer som påverkar sökbeteendet och därmed arbetslöshetstiderna, eller med andra ord utflödet från arbetslösheten. Framställningen är ytterst nedbantad, eventuellt p g a forskningsområdets svårighetsgrad. Faktorer som påverkar inflödet till arbetslöshet diskuteras överhuvudtaget inte alls. Avsnittet avslutas med en kort genomgång av olika sätt på vilka arbetslöshetstider kan mätas och hur måtten är relaterade till varandra.

I följande avsnitt frångås antagandet om att arbetslösheten befinner sig på sin jämviktsnivå. I stället antas arbetslösheten kunna avvika från sin jämviktsnivå och enbart långsamt röra sig tillbaka mot densamma – arbetslösheten har blivit persistent. Författarna går närmare in på två i litteraturen ofta framförda förklaringar till förekomsten av hysteresis, d v s extremfallet av persistens: insider-outsider-problematiken samt passiviseringen av långtidsarbetslösa. Inom parentes kan konstateras att den senare onekligen ger en rätt god beskrivning av den senaste tidens utveckling på den finländska arbetsmarknaden. Avsnittet avslutas med en kort diskussion av sambandet mellan arbetsmarknadsregleringar och arbetslöshetens dynamiska anpassning. Mot bakgrund av de allt starkare kraven på större flexibilitet och mindre arbetsmarknadsregleringar är det intressant att notera de slutsatser författarna för fram: ”Arbetsmarknadsregleringarnas effekter på jämviktsarbetslösheten ... över en konjunkturcykel är [dock] teoretiskt och empiriskt osäkra ... det är troligt att nettoeffekten är liten. I den empiriska forskningen har det i regel varit svårt att finna tydliga belägg för att den arbetsrättsliga lagstiftningen skulle spela någon viktig roll för att förklara arbetslöshetens genomsnittliga nivå över konjunkturcykeln”

(s. 295). Variabiliteten över konjunkturcykeln påverkas dock.

På de följande 20 sidorna belyses den svenska arbetslösheten och diskuteras empiriska resultat rörande olika aspekter av densamma. Vad gäller arbetslöshetsexplosionen i början av 1990-talet dras slutsatsen att den huvudsakliga utlösaren var de makroekonomiska chocker som den svenska ekonomin utsattes för. Vidare dryftas möjligheterna att återvända till väsentligt lägre arbetslöshetsnivåer. Författarna lyfter härvid fram den stundtals rätt ivrigt debatterade möjligheten att arbetsmarknaden i Sverige kanske inte fungerar lika väl vid låg inflation utan kräver en viss inflation för att, med författarnas ord, smörja nominella trögheter. Författarna ser sig även föranledda att betona den konflikt mellan hög sysselsättning och jämn inkomstfördelning som kan bli följd av en teknisk utveckling som medför en ogynnsam arbetskraftsefterfrågan för lågutbildade.

Kapitlet om arbetslöshet avslutas med en diskussion av de effekter arbetslösheten har på individernas hälsa, ett forskningsområde som rönt föga uppmärksamhet i de nordiska länderna. Temat är viktigt också ur den synvinkeln att empiriska resultat som tyder på att fysisk och psykisk ohälsa förorsakad av arbetslöshet står i konflikt med ett både i ekonomiska teorier och i den allmänna debatten ofta återkommande argument, nämligen att arbetslösheten har ett positivt fritidsvärde och kan rentav betraktas som identisk med fritid.

De avslutande kommentarerna andas pessimism. Sålunda konstateras bl a att "det är osannolikt att något samförstånd kommer att etableras när det gäller synen på arbetslöshetens orsaker och mekanismer" (s. 322). Är detta måhända en viktig förklaring till att den höga arbetslösheten inte visar några tecken på att minska väsentligt?

Bokens nionde och sista kapitel på ca 30 sidor behandlar arbetsmarknadspolitik, både i form av aktiva och passiva åtgärder.

Inledningsvis diskuteras de grundläggande ekonomisk-politiska modeller med vilka arbetsmarknadspolitik motiverats: arbetsmarknadspolitiken betraktad som en försäkring mot risken att bli arbetslös samt det behov av arbetsmarknadspolitiska åtgärder som icke marknadsklarerande löner kan ge upphov till. Föga överraskande ligger tyngdpunkten dock på den s k Rehn-Meidner-modellen och de fyra huvuddelar som utgör modellens byggstenar. I nästa avsnitt ges en kort översikt av den svenska arbetsmarknadspolitikens utveckling till dess nuvarande, även internationellt ofta uppmärksammade omfattning. Slutligen presenteras resultat av den utvärdering av arbetsmarknadspolitikens effekter som gjorts inom nationalekonomisk forskning, inte bara den svenska. Samtidigt ges läsaren en inblick i de teknik- och metodansatser som huvudsakligen använts härvidlag: klassiska experiment och icke-experimentella ansatser på mikroplanet, makroekonomiska utvärderingar samt länderjämförelser. Den bild av de arbetsmarknadspolitiska effekterna som dessa kvantifieringsförsök förmedlar är allt annat än entydig. Författarna bedömer dock att det test den svenska arbetsmarknadspolitiken utsatts för under den djupa ekonomiska kris som Sverige genomgått under 1990-talets första hälft och den intensifierade arbetsmarknadsforskning som samtidigt dragit igång småningom kommer att ge tillförlitligare svar på frågan om arbetsmarknadspolitikens effekter. Med hänvisning till USA beklagar författarna avslutningsvis bristen på i form av experiment genomförda arbetsmarknadspolitiska åtgärder i Sverige, experiment som inte enbart ger beslutsfattarna en uppfattning om vilket utfall åtgärden kan förväntas få utan dessutom förser forskarna med värdefullt dataunderlag.

Efter att ha läst igenom boken går tankarna osökt till en välsorterad specialaffär. Nybörjaren darrar helt säkert av entusiasm inför åsynen av hyllorna som dignar av material som behövs för att komma igång

med den nya hobbyn. Om detta är tänkt att vara den främsta avsikten med boken har man onekligen lyckats. Men inte heller de mer rutinerade behöver lämna affären tomhänta. Visserligen inser de ganska snart att sortimentet inte nödvändigtvis uppfyller deras krav. Men det som inte hålls i lager kan beställas från välfyllda kataloger. Det förefaller dessutom som om författarna vinnlagt sig om att uppdatera listorna med referenser och lästips ända tills tryckpressarna satte stopp härför. För exempelvis den som snabbt vill läsa in sig på något visst specialområde, erbjuder den listade litteraturen en ypperlig källa. Där emot kan många av de färdigt serverade slutsatserna säkerligen få en del "gamla rävar" att lätt irriterat muttra något om ensidig tolkning och alternativa slutsatser.

Boken lämpar sig väl även för dem som

hyser ett allmänt intresse för arbetsmarknadsekonomiska frågor men saknar förkunskaper i nationalekonomi. De nationalekonomiska termerna och begreppen förklaras nämligen efterhand som de dyker upp i texten. Eftersom någon motsvarande bok inte finns på finska, rekommenderas den varmt i synnerhet för de finska politiker och debattörer som envisas med att tillskriva sina egna sysselsättnings- och lönepolitiska åtgärdsförslag sådana ekonomiska effekter som inte kunnat påvisas i den empiriska forskningen, eller som hamnat i den vilseledande tron att empiriska resultat för USA och Storbritannien är direkt överförbara på Finland.

*Docent Rita Asplund
Näringslivets Forskningsinstitut
Helsingfors*